Історія створення та розвитку факультету математики та інформатики в Чернівецькому університеті

Викладання математичних дисциплін у Чернівецькому університеті розпочалося у грудні 1876 року. Саме тоді на філософському факультеті почав функціонувати семінар з математики і математичної фізики. Семінар мав два відділення: математичної фізики – керівник Антон Васмут (1844-1927), ординарний професор математичної фізики; математики – керівник Леопольд Ґегенбауер (1849-1903), екстраординарний професор математики, відомий фахівець з теорії функцій, чиїм іменем названо один із класів ортогональних многочленів. Після переїзду Леопольда Ґеґенбауера до Інсбрука, а потім до Відня його на посаді змінив Ґустав фон Ешеріх (1849-1935), який пізніше став відомим фахівцем у галузі варіаційного числення, член-кореспондентом Австрійської академії наук. Він – автор численних наукових праць та підручників, зокрема: «Детермінанти вищого порядку та їх застосування в утворенні інваріантів» (Відень, 1880), «Вступ в аналітичну геометрію простору» (Лейпціг, 1881). У 1883-1886 рр. посаду екстраординарного професора математики в університеті займав Адольф Міготі (1850-1886), який загинув у результаті нещасного випадку в Альпах.

Лише у 1887 році в університеті з'явилася посада ординарного професора математики, її займав до самої смерті Антон Пухта (1851-1903), наукові інтереси якого були пов'язані з теорією визначників і геометрією. Роберт Даублебскі фон Штернек (1871-1928), автор багатьох праць з теорії чисел та теорії припливів і відпливів, працював у Чернівцях упродовж 1904-1907 рр.

Після Роберта Даублебскі фон Штернека у Чернівецькому університеті працював Йосип Племель (1873-1967), відомий словенський математик, який здобув ступінь доктора філософії у Віденському університеті (1898), продовжив своє навчання в університетах Берліна та Ґеттінґена і перед переїздом до Чернівців був приват-доцентом Віденського університету. Він у 1907-1909 рр. обіймав посаду екстраординарного, з 1909 по 1918 рік – ординарного професора математики Чернівецького університету, а з 1919 року працював у Люблянському університеті. Йосип Племель був членом Словенської і Сербської академій наук, член-кореспондентом Югославської академії наук. Він має вагомі досягнення у теорії функцій, алгебрі і теорії диференціальних рівнянь. За наукові роботи в галузі інтегральних рівнянь і теорії потенціалу в 1911 році Йосип Племель отримав нагороду Наукового товариства принца Яблоновські в Лейпцизі, а в 1912 році – нагороду Річарда Лібена Віденського університету.

Неабияке місце в історії університету займає австрійський математик зі світовим іменем Ганс Ган (1879-1934), що обіймав тут посаду екстраординарного професора математики з 1909 по 1916 рік (фактично до 1914). Він – співавтор основоположних принципів лінійного функціонального аналізу – теореми Гана-Банаха про продовження лінійних функціоналів та принципу рівномірної обмеженості. До математичної класики належать також теорема Гана-Мазуркевича про неперервні образи відрізка в топології, яка була встановлена Гансом Ганом у Чернівцях, теорема про розклад у розумінні Гана і теорема Віталі-Гана-Сакса в теорії міри, теорема вкладення Гана в теорії частково впорядкованих алгебраїчних систем. Важливу роль у сучасній математиці відіграють введені ним поняття локальної зв'язності та рефлексивності.

У 1909-1913 рр. Ганс Ган читав такі курси: диференціальне та інтегральне числення, теоретичну арифметику, диференціальну геометрію, диференціальні та інтегральні рівняння і варіаційне числення. Варто зазначити, що в літньому семестрі 1912 року функціонував спільний науковий семінар Ганса Гана, Йосипа Племеля та Міхаела Радаковича. До наукової спадщини Ганса Гана належить чимало робіт з варіаційного числення, загальної теорії функцій та інших розділів математики. Він – автор знаменитих монографій з теорії функцій, присвячених функціям точок (1932) і функціям множин (1948, спільно з Олександром Розенталем). Ганс Ган був член-кореспондентом Австрійської академії наук.

У 1923 році філософський факультет був поділений на філософсько-філологічний і науково-природничий. На всіх відділеннях науково-природничого факультету нараховувалося 9 професорів, 1 викладач, 12 асистентів, 5 керівників курсових робіт студентів і 2 лаборанти. На природничому факультеті формуються кафедри алгебри і теорії функцій, аналітичної та вищої геометрії, диференціального і інтегрального числення зі значним науковим потенціалом. Кафедрою алгебри та теорії функцій у 1923-1938 рр. завідував Симіон Стоїлов (1887-1961) – румунський математик, доктор математики (1916 р.), професор (1923 р.), член-кореспондент Румунської АН (1936 р.), академік Румунської АН (1945 р.). У 1925-1926 н.р. Симіон Стоїлов був деканом науково-природничого факультету Чернівецького університету. Крім роботи на кафедрі, як фахівець з топологічної теорії аналітичних функцій, професор Симіон Стоїлов неодноразово читав лекції в Сорбонні, Страсбурзі, Гамбурзі, Львові, Амстердамі та Берліні.

Він досяг видатних успіхів у топологічній теорії функцій, теорії ріманових поверхонь та інших розділах теорії аналітичних функцій комплексної змінної. Результати досліджень Симіона Стоїлова увійшли до його монографій «Лекції про топологічні принципи теорії аналітичних функцій» (Париж, 1938) і «Теорія функцій комплексної змінної» (Бухарест, 1954). Академік Румунської академії наук Симіон Стоїлов згодом став лауреатом державної премії Румунії і членом Бельгійського математичного товариства.

У міжвоєнний період в університеті працювали такі математики: Флорін Васілеску, Георгій Вринчану, Мирон Ніколеску, Костянтин Первулеску, Штефан Петреску, Тиберіу Поповічіу, Дан Хулубей та ін. В 1928-1940 рр. кафедрою аналітичної і вищої геометрії завідував Мирон Ніколеску (1903-1975), член Французького і президент Румунського математичних товариств; згодом академік і президент Румунської академії наук, автор важливого дослідження «Полігармонійні функції» (Париж, 1936). У складі факультету відкривається низка науково-дослідних інститутів, лабораторій та наукових семінарів. Фахівець у галузі диференціальної геометрії Георгій Вринчану з 1 грудня 1929 року працював професором кафедри аналітичної та вищої геометрії Чернівецького університету, а з 1 лютого 1930 року – професором кафедри диференціального та інтегрального числення. Георгій Вринчану впродовж 1924-1937 років займався дослідженнями, що стосувалися загальної та релятивістської механіки. Займаючись системами Пфаффа, Георгій Вринчану ввів поняття інтегрованої або примітивної системи та уточнив критерії класифікації цих систем. Дан Хулубей (1899-1964) працював у Чернівецькому університеті з 1925 по 1940 роки асистентом, доцентом і професором кафедри аналітичної й проективної геометрії та раціональної механіки. Наукові дослідження Дана Хулубея стосувалися диференціальної та проективної геометрії і механіки.

Після реорганізації у серпні 1940 року Чернівецького університету у його складі створено фізико-математичний факультет. У 1940 році створено кафедру алгебри та геометрії (перший завідувач – доцент Юрій Кікець, завідувачами у різні роки були – Микола Бєляєв, Михайло Фаге, Юрій Ястребов, Василь Мартинюк, Роман Домбровський, Василь Городецький) і кафедру математичного аналізу (перший завідувач – професор Микола Боголюбов, завідувачами у різні роки були – Олександр Бобров, Михайло Фаге, Юрій Валіцький, Василь Рубаник, Карл Фішман, Микола Нагнибіда, Йосип Кушнірчук, Павло Настасієв, Володимир Маслюченко), а 12 жовтня 1946 року організовано кафедру диференціальних рівнянь (перший завідувач – Микола Сімонов, завідувачами у різні роки були – Василь Рубаник, Самуїл Ейдельман, Степан Івасишен, Михайло Матійчук, Іван Пукальський). На роботу в університет за направленнями приїхали вчені з провідних ЗВО: чл.-кор. АН України Микола Боголюбов (1909-1992) (згодом − учений зі світовим іменем, директор Об'єднаного інституту ядерних досліджень у Дубні), Микола Сімонов, Олександр Бобров, Микола Беляєв, Михайло Фаґе, Юхим Круг. Згодом до них приєдналися Василь Рубаник та випускники ЧДУ Карл Фішман, Самуїл Ейдельман. Їх зусиллями були закладені основи наукових досліджень на факультеті. Вони виявили високий рівень науково-педагогічної діяльності і вимогливість як до якості занять, так і до знань студентів.

У перші повоєнні роки на окремих курсах математичного відділення навчалося всього по декілька студентів. Так, у 1947 році дипломи отримало два випускники, у тому числі Борис Трахтенброт, згодом відомий спеціаліст з математичної логіки і алгоритмічних мов. Серед двох випускників 1948 року був і Самуїл Ейдельман – згодом визначний вчений, спеціаліст з теорії диференціальних рівнянь з частинними похідними. З ініціативи професора Василя Рубаника в червні 1962 року створено кафедру прикладної математики і механіки (перший завідувач – Василь Рубаник, завідувачами у різні роки були – Василь Фодчук, Ярослав Бігун, Роман Петришин), а в 1972 році – кафедру математичних проблем управління і кібернетики (перший завідувач – професор Василь Рубаник, завідувачами у різні роки були – Марк Букатар, Микола Кириченко, Федір Сопронюк, Ярослав Дрінь), яка зараз у складі ННІФТ та КН.

Урочисте засідання Вченої ради факультету з нагоди
90-річчя першого декана – Володимира Крехівського

Математичний факультет виділився із фізико-математичного факультету у 1968 році. Серед його 44 викладачів був 1 доктор фізико-математичних наук, професор і 17 кандидатів фізико-математичних наук, доцентів.

Деканами факультету за час його існування були: у 1968-1995 роках – кандидат фіз.-мат. наук, доцент Володимир Крехівський, у 1995-1999 роках – кандидат фіз.-мат. наук, доцент Василь Мартинюк, у 2000-2005 роках – доктор фіз.-мат. наук, професор Роман Петришин (нині ректор Чернівецького університету), у 2005-2019 роках доктор фіз.-мат. наук, професор Ігор Черевко, з 2019 року – доктор фіз.-мат. наук, професор Ольга Мартинюк.

За роки своєї діяльності математичний факультет став одним із провідних в університеті. У 50-80 роках на факультеті працювали професори Самуїл Ейдельман, Михайло Фаґе, Василь Рубаник, Євген Царков, Василь Фодчук, Микола Нагнибіда, Микола Кириченко. Для забезпечення спеціалізації «Математичне та комп'ютерне моделювання» у 1987 році організовано кафедру математичного моделювання (перший завідувач, Степан Івасишен, завідувачами у різні роки були – Ігор Черевко, Лариса Піддубна). Для забезпечення спеціалізації фахівців зі спеціальності «Статистика» в складі математичного факультету у грудні 2000 року відкрито кафедру математичної і прикладної статистики (перший завідувач – Михайло Свердан (на той час перший проректор ЧНУ), завідувачами у різні роки були – Володимир Ясинський, Ігор Малик). З 2004 по 2007 рік кафедра працювала у складі факультету комп'ютерних наук. У 2007 році кафедра переведена на факультет прикладної математики і в 2010 році перейменована на кафедру стохастичного та системного аналізу, а у 2012 році – на кафедру системного аналізу і страхової та фінансової математики. У 2017 році кафедру приєднано до кафедри математичного моделювання.

У 2004 році математичний факультет перейменовано на факультет прикладної математики, а в 2013 році – на факультет математики та інформатики, який на даний час складається з п'яти кафедр:

- алгебри та інформатики (завідувач – доцент Руслана Колісник),
- математичного аналізу (завідувач – професор Володимир Михайлюк),
- диференціальних рівнянь (завідувач – професор Владислав Літовченко),

- прикладної математики та інформаційних технологій (завідувач – професор Ярослав Бігун),
- математичного моделювання (завідувач – професор Ігор Черевко),

п’яти комп’ютерних класів і трьох лабораторій з інформаційних та комп’ютерних технологій, 3D-графіки та 3D-друку, які обладнані сучасною технікою з ліцензійним програмним забезпеченням, 3D-принтерами; кабінету математики, де зберігається понад 11 000 книг та журналів.

Професорсько-викладацький склад факультету нараховує нині 63 викладачі, серед яких 14 докторів наук та 39 кандидатів наук. Колектив факультету має загальновизнані наукові досягнення у теорії рівнянь з частинними похідними, диференціальних, диференціально-функціональних рівнянь, функціональному аналізі, теорії функцій, математичному моделюванні та застосуванні сучасних інформаційних технологій.

З грудня 2019 року факультет математики та інформатики очолює доктор фіз.-мат. наук, професор Ольга Мартинюк, заступники декана – кандидат фіз.-мат. наук, доцент Василь Кушнірчук, кандидат фіз.-мат. наук, доцент Віра Сікора, доктор фіз.-мат. наук, професор Олена Карлова, асистент Анастасія Юрійчук.

Факультет розміщується у найстарішому корпусі Чернівецького університету, в якому 4 жовтня 1875 року відбувся урочистий акт відкриття університету.

Найстаріший корпус Чернівецького університету,
в якому 4 жовтня 1875 року відбувся
урочистий акт відкриття університету